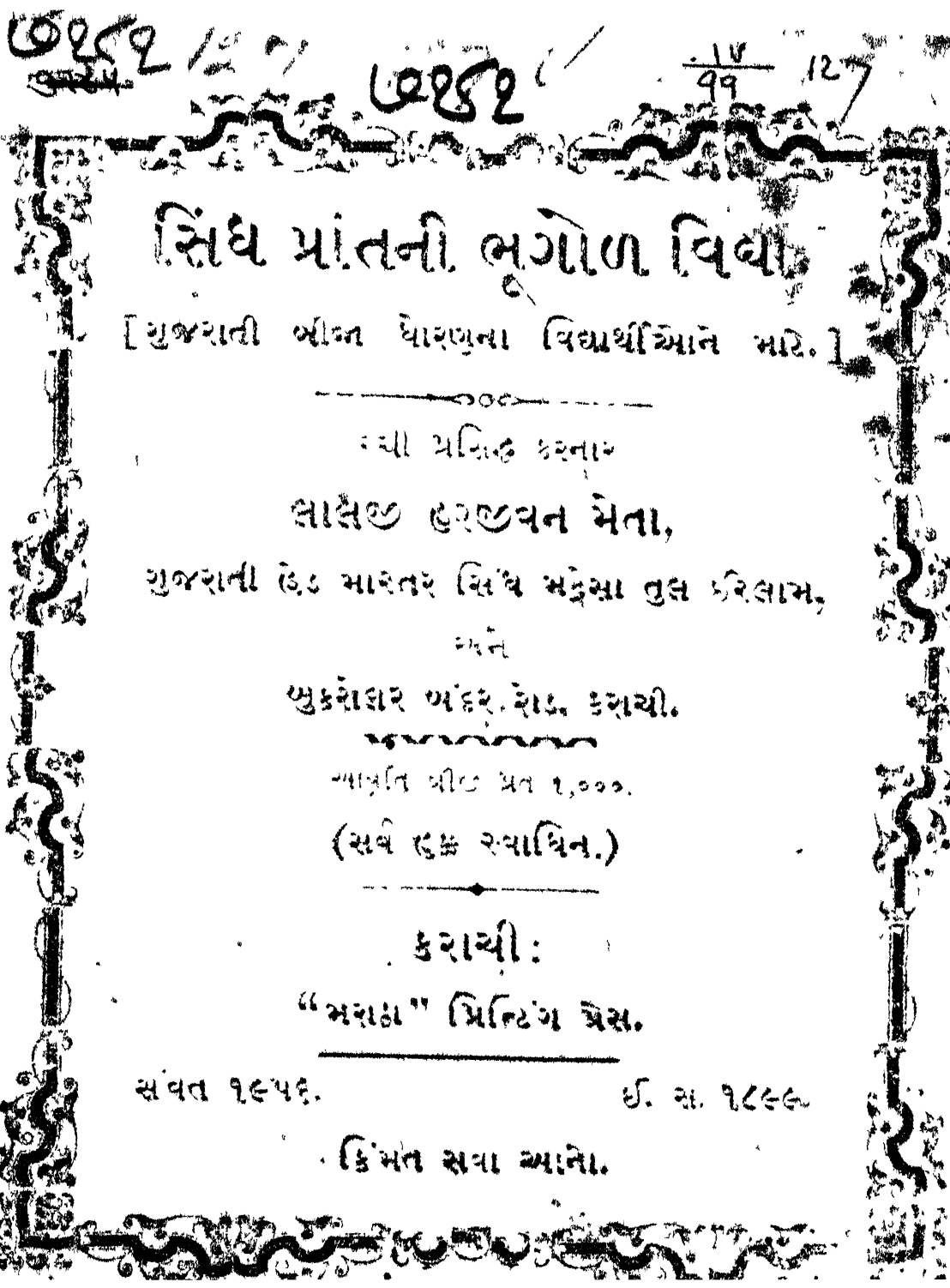

સિંધ પ્રાંતની ભૂગોળ વિદ્યા

[ગુજરાતી બીજા ધોરણના વિદ્યાર્થીઓને માટે.]

આ પ્રસિદ્ધ કરનાર

સાહેબ હરજીવન મેતા,

ગુજરાતી હિંદુ માસ્તર સિંધ મહેસાણા જિલ્લામાં,

અને

બુકસેલર બાંદર, રોડ, કરાચી.

આવૃત્તિ પ્રીત પ્રત ૧,૦૦૦.

(સર્વ હક સ્વાધિન.)

કરાચી :

“મરાઠા” પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ.

સંવત ૧૯૫૬.

ઈ. સ. ૧૯૬૬.

કિંમત સવા આના.

VISIT...

LANZAROTE
Caliente.COM

ભૂગોળ વિદ્યા.

ભૂગોળ વિદ્યા શીખવાથી થતા ફાયદા;

આ પૃથ્વી ઉપર પરમશ્વરે જાંધે એક સરખી રચના કરી નથી જુદા જુદા દેશમાં જુદી જુદી જાતનાં પ્રાણી અને જુદી જુદી જાતનાં વનસ્પતિ જનાવ્યાં છે. તે જાણવાથી ઈશ્વરની અપાર શક્તિ માલમ પડેછે પૃથ્વી ઉપર કેટલા દેશ છે. ને તે કયી કયી દિશાએ છે. ત્યાંના લોક કેવા છે. ત્યાંની હવા કેવી છે. ત્યાં પાક શું શું થાય છે. ત્યાં રાજ્ય કેવી રીતે ચાલેછે. વગેરે ત્યાં શું શું જોવાનું છે. એ જાંધું આપણે જાણીએ છીએ અને ઘરમાં જોડા જોડા આખી પૃથ્વીની મુસાફરી કરવાનું સાધન ભૂગોળ વિદ્યા છે.

દિશાઓની સમજ.

દિશાઓ—ચાર છે. (૧) પૂર્વ, (૨) પશ્ચિમ, (૩) ઉત્તર, (૪) દક્ષિણ.

પૂર્વ દિશા—જે દિશામાં સૂરજ ઉગેછે તેને પૂર્વ કહેછે.

પશ્ચિમ દિશા—જે દિશામાં સૂરજ આથમેછે તેને પશ્ચિમ દિશા કહેછે.

ઉત્તર દિશા—પૂર્વ દિશા તરફ મોં કરી ઉભા રહીએ, તો ડાબા હાથ ભણી ઉત્તર દિશા આવેછે.

દક્ષિણ દિશા—પૂર્વ દિશા તરફ મોં કરી ઉભા રહીએ તો જમણા હાથ ભણી દક્ષિણ દિશા આવેછે.

ખૂણાઓની સમજ.

ખૂણા—ચાર છે. (૧) અગ્નિ, (૨) નૈઋત્ય, (૩) વાવ્ય, (૪) ઇશાન.

અગ્નિ ખૂણા—પૂર્વ અને દક્ષિણ દિશાની વચ્ચે છે.

નૈઋત્ય ખૂણા—દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશાની વચ્ચે છે.

વાવ્ય ખુણા—પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશાની વચ્ચે છે.

ઘશાન ખુણા—ઉત્તર અને પૂર્વ દિશાની વચ્ચે છે.

નકશો એટલે શું?—કાગળ કે કપડા પર આખી પૃથ્વી કે, તેના કોઈ પણ ભાગ અથવા નમૂના વગેરેના ચિત્રેલા આકારને નકશો કહે છે.

નકશાની દિશાઓની સમજ.

આપણે નકશા તરફ મોં કરી ઊભા રહીએ, તો આપણા જમણા હાથ ભણી આવેલી નકશાની બાજુને પૂર્વ દિશા કહે છે. ને ડાબા હાથ ભણી આવેલી નકશાની બાજુને પશ્ચિમ દિશા કહે છે. અને આપણા માથા ભણી આવેલી નકશાની બાજુને ઉત્તર દિશા કહે છે. તથા આપણા પગ ભણી આવેલી નકશાની બાજુને દક્ષિણ દિશા કહે છે.

સિંધ પ્રાંત.

સીમા—ઉત્તરે બલુચિસ્તાન, પંજાબ, અને ભાવલપુરનો કંઠક ભાગ. પૂર્વે ભાવલપુર, જેસલમીર અને જોધપુર. દક્ષિણે કચ્છનું રણ અને અરબી સમુદ્ર. પશ્ચિમે હાદ્દા પર્વત અને બલુચિસ્તાન છે.

વિસ્તાર—ઉત્તરે કશ્મીરથી દક્ષિણે કોરીના ખાડી સુધી સિંધ પ્રાંતની લંબાઈ ૩૪૦ મૈલ છે, અને પાશ્ચિમે ભૂશીર રાસલમારીથી પૂર્વે રાવતસર સુધી પહોળાઈ ૨૬૦ મૈલની છે. ક્ષેત્રફળ ૫૩૮૬૮ ચોરસ મૈલ છે, અને વસ્તી ૩૦૦૩૭૧૧ માણસની છે. એ પ્રાંત સિંધુ નદીના બેઉ કાંડા પર છે, તેથી તેનું નામ સિંધ પ્રાંત પડ્યું છે. એમાં મુસલમાનની વસ્તી ઘણી છે. એ પ્રાંતમાં રહેનારા લોકો સંધી કહેવાય છે, અને ભાષા સંધી બોલાય છે.

વિભાગ:—એ પ્રાંતના છ વિભાગ થયેલા છે. ૧ કરાચી જિલ્લો, ૨ શિકારપુર જિલ્લો, ૩ હૈદરાબાદ જિલ્લો, ૪ ઉત્તર સરહદ,

થરપારકર જિલ્લો, ૬ ખૈરપુર સંસ્થાન.

સિંધના ભાગ તથા મુખ્ય શહેર.

ભાગ

મુખ્ય શહેર

૧ સિંધનો ઉપલો સરહદનો મુલક,	જેકમાળાદ.
૨ શિકારપુર જિલ્લો,	શિકારપુર.
૩ હૈદરાબાદ જિલ્લો,	હૈદરાબાદ.
૪ કરાચી જિલ્લો,	કરાચી.
૫ થરપારકર જિલ્લો,	ઉમરકોટ.
૬ ખૈરપુર સંસ્થાન દેશી રાજ્ય,	ખૈરપુર.

અંગ્રેજી રાજ્ય.

- ૧ ઉત્તર સરહદ, ૨ શિકારપુર જિલ્લો, ૩ હૈદરાબાદ જિલ્લો,
૪ કરાચી જિલ્લો, અને ૫ થરપારકર જિલ્લો.

મોટી નદીઓ—સિંધુ, હાલ, ગાઝ, ભારન, મોહન, મલીર અને
લચારી વગેરે.

પર્વતો—હાલા, (ખીરથર, કડ, પળ) લક્ષીના પર્વતો—મોહન, કટા,
કાંબો, સરજનન, કારોટકર અને દહારીઆડો વગેરે.

સિંધમાં સૌથી મોટો પર્વત હાલ છે, તે ખીલાત અને સિંધ
પ્રાંતની સરહદ પર છે. ખીરથર, કડ, પળ, એ પર્વતો પશ્ચિમ
સરહદ પર છે, એ પર્વતોને હાલા પર્વતની હાર કહે છે. અને
લક્ષીના પર્વતો—હાલ પર્વતમાંથી નીકળી સેવાનની સુધી
ગયા છે તેને લગાટોડો કહે છે. મોહન, કટા, કાંબો, સરજનન,
કારોટકર, એ પર્વતો કરાચી જિલ્લામાં છે. દહારીઆડો પર્વત
ખાનકલાતના મુલકમાં છે. એ પર્વત પર ગરમીના દહાડામાં
અંગ્રેજો વગેરે ખીજ અમલદારો હવા ખાવા વાસ્તે જાય છે. એ
પર્વત પર કૂતરાની કળર (ધાર) છે.

બંદરો—કરાચી, કેટીખંદર, ગીધુખંદર, વગેરે.

બેટ—મનોડા.

ભુશિર—માંજ (સસલમારી)

લશ્કરની ધાવણી—કરાચી, હૈદરાબાદ, જેકમાબાદ વગેરે.

સરોવર—મંચ્છર, કંજેરી, સોનેરી, હાલેજી, સુમરી, મખી વગેરે.

ખાડી—કોરી, શિર, ગારો, ગિસરી.

સિંધુ નદીના કાંઠા કે તાળા.

પૂર્વ તાળો, પશ્ચિમ તાળો, અડલ કાંઠો, પીંજરી કાંઠો, ભગાડ કાંઠો, ધુલેલી કાંઠો અને સત્તા પ્રાંટો.

પૂર્વ તાળો—રોકડી આગળથી નીકળી ખેરપુર અને થરપારકર ગિદ્દામાં વહી મળીના સરોવરમાં પડે છે.

પશ્ચિમ તાળો—લાડકાણા આગળથી નીકળી મહેર અને સેવાનની બાજુમાં વહી મંચ્છરના સરોવરમાં પડે છે (એ તાળો જે પ્રદેશમાં વહે છે તેને ચાંદકા કહે છે. ચાંદકા નિધમાં પ્રજાક્રુપક છે)

અડલકાંઠો—મંચ્છર સરોવરમાંથી નીકળી સિંધુ નદીમાં પડે છે.

પીંજરી કાંઠો—હૈદરાબાદની દક્ષિણે ૪૦ મૈલને છેટે જતા ગામ પાસેથી નીકળી મુગલલીગની બાજુમાં વહી ગુગડાના સરોવરમાં પડે છે.

ભગાડ કાંઠો—નગરહટ્ટાની દક્ષિણે છે.

ધુલેલી કાંઠો—હૈદરાબાદની ઉત્તરે ૧૨ મૈલ છેટે ગલી ગામની પાસેથી નીકળી અશિ ખૂણે વહે છે. (એ પ્રાંટને મહુમદખાનના ટન્ડા આગળ ગુની કહે છે.)

સત્તા કાંઠો—નગરહટ્ટાની દક્ષિણે ભાવધીપુરની બાજુમાંથી નીકળી દક્ષિણ તરફ વહે છે.

નહેરો.

બેગાડી નહેર, નુર નહેર, સિંધ નહેર, ઘાંડ નહેર, સખર નહેર, કહારી નહેર, હબમડો, નવલખી, નશીર, હમામ, દાકુ, ધડો, સાંગરોમાર્ક

મીઠરાઉ, ભાનુ, થર, મીર, ખિપ્રા વગેરે છે.

બેગાડી નહેર—બુલંદકામાંથી નીકળી શિકારપુરની વચ્ચે થઈ પટ તરફ વહે છે.

નુર નહેર—બેગાડી નહેરમાંથી નીકળી જોકમાળાદ તરફ ગયો છે.

સિંધ નહેર—આળાદ ગામમાંથી નીકળી શિકારપુર આગળ વહે છે.

ધાંડ નહેર—છતાના ગામ આગળથી નીકળી લાડકાણાની બાબુમાં વહે છે.

સખર નહેર—સખર આગળથી નીકળી અલાદાદાણીના ગામ આગળ સિંધ નહેરની પુછડી સાથે મળે છે. (એ પાંચે નહેરો શિકારપુર જિલ્લામાં છે.)

કલરી નહેર, નવલખી નહેર, કરાચી જિલ્લામાં છે.

નશીર નહેર, નવલખી નહેર, ઈમામ નહેર, દાદુ, ધલો, સાંગરો-માર્ક, એ હૈદરાબાદ જિલ્લામાં છે.

મીઠરાઉ કે ભાનુ, થર, ખિપ્રા, એ નહેરો પૂર્વ નાળામાંથી નીકળી થરપારકર જિલ્લામાં વહે છે.

મીર નહેર—ખૈરપુર સંસ્થાનમાં છે.

વખણાયલી વસ્તુવાળાં શહેરો.

શહેર

શું શું થાય છે.

હૈદરાબાદમાં—

સોનેરી તથા રેશમી ભરત, સોના ઉપર કુંદન કામ, રૂપા ઉપર મીનાકારીનું કામ, હાથીદાંતનાં રમકડાં તથા સંઘાડાનું કામ.

હુલ્લા અને નશરપુરમાં—માટીના વાસણો ઉપર મીનાકારીનું કામ.

નસરપુર, ગંબટ અને રાણીપુરમાં—સુતરાઉ કાપડ, આદરો, ધાળલીએ અને સુસીઓ.

લાડકાણામાં—કાંસાના વાસણ અને સંઘી કાગળ.

શિકારપુરમાં— નકશી તથા ભરત કામ, હાથીદાંતનાં રમકડાં વગેરે.

નગરઠઠામાં— રેશમી લુંગીઓ, અજરકો અને સરખત.

ભુલકમાં— ગાલીચા (શેત્રાંજી) તમાકુ વગેરે.

થરપારકરમાં— ઊંટો, કામળીઓ, આમડાની વસ્તુ વગેરે.

કંડીઆરામાં— સંધી કાગળ.

મહારીપુર અને ઢેલીઆરમાં—મીઠું.

ધર્મ—હિંદુ, એ ધર્મના અનેક પંથ છે તેમાં વૈશ્ણવ, જૈન, શૈવ, રામાનુજ વગેરે.

પાક—આ પ્રાંતમાં એ પાક થાય છે. ૧ ચોમાસાનો (ખરિફ) ૨ શિયાળાનો (રબિ) ખરિફ પાક પાણી ચડતી વખતે બાવે છે. ને કાર્તિક મહીનામાં તૈયાર થાય છે. તે પાકમાં ડાંગર, જુવાર, બાજરી, તલ, રૂ, શેરડી, તમાકુ, ગળી વગેરે પાકે છે. રબિ પાક પાણી ઉતરી ગયા પછી પળજેલી જમીનમાં બાવે છે. એ પાક ચૈત્ર મહીનામાં તૈયાર થાય છે. એ પાકમાં ઘઉં, જવ, ચણા, ચીણુ, મટર, સરસી, જાંબો વગેરે પાકે છે.

રવાનગી—(પરદેશ જાય છે) લૂગડાંનાં ચીથરાં, આમડા, રૂ, ઉન, ઘઉં, સરસી, જુવાર, હાડકાં વગેરે.

આમડાની—(પરદેશથી આવે છે) લોહું, કોયલા, સોનું, રૂપું, ત્રાંબું, પીતળ, કાપડ, સંચા, ચીની વાસણ, ચા, ગ્યાસલેટ, દીવાસળી, કાચ, લોઢાનો સામાન, રણર, કાગળ, દારૂ, ટીન, વગેરે ઘણાજ વિલાયતી સામાન આવે છે.

હવા—ઉત્તર અને મધ્ય ભાગમાં ઠંડી તથા ગરમી ઘણીજ પડે છે. પરંતુ દક્ષિણના ભાગમાં ઠંડી તથા ગરમી માફક છે.

વેપાર—અગાઉ એ પ્રાંતમાં પ્રકટ ૧૨ લાખ રૂપીઆનો વેપાર ચાલતો.

હતો, અને હાલ આગગાડી તથા આગખોટની સહેલાઈથી
૧૨ કરોડ રૂપિયાનો વેપાર ચાલે છે.

નદીઓ.

સિંધુ નદી—હિમાલય પર્વતની ઉત્તરે ટિબેટના માનસરોવરમાંથી
નીકળી ૧૮૦૦ મૈલ વહી અરબી સમુદ્રને મળે છે. એના ઉપર
સખર, રોહડી, લાડકાણા, સેવાન, કોટ્લી, ખીધુખંદર, ઝરક,
કેટીખંદર વગેરે શહેરો છે.

હબ—ખલુચિસ્તાનના ડુંગરમાંથી નીકળી સિંધ અને લસખેલામાંથી
વહી રાસલમારી આગળ આરબી સમુદ્રને મળે છે.

ગાઝ—ખીરથર પર્વતમાંથી નીકળી પુલજ આગળ પાશ્ચિમ નાળાને મળે છે

ભારાન—ખીરથર પર્વતમાંથી નીકળી શાલગામ આગળ સિંધુ નદીને
મળે છે.

મોહન—રની કોટ આગળથી નીકળી સનગામ આગળ સિંધુ નદીને મળે છે

મસીર—પળ પર્વતમાંથી નીકળી કરાચીની ખાબુ (ગીસરીની ખાડી) માં
અરબી સમુદ્રને મળે છે.

લયારી—પળ પર્વતની ટેકરીમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે.

રાજ્ય રિતી.

આખા સિંધ પ્રાંતમાં મોટો હાકેમ કમીશનર સાહેબ રહે છે.

સિંધ પ્રાંતના ત્રણ જિલ્લા, જેવા કે: કરાચી જિલ્લો, હૈદરાબાદ
જિલ્લો અને શિકારપુર જિલ્લો. એ દરેક જિલ્લાનો કારભાર કલેક્ટર
સાહેબ કરે છે. અને તેઓના હાથ નીચેના તાલુકાનો કારભાર ડેપુટી
કલેક્ટર કરે છે. અને ખજાનાને માટે એક હબ્બુર ડેપુટી કલેક્ટર રહે છે.
ઉત્તર સરહદ તથા થરપારકર જિલ્લાનો કારભાર ડેપુટી કમીશનર સાહેબ
કરે છે. દરેક ડેપુટી કલેક્ટરની વતી મામલતદાર (મુખત્યારકાર) રહે છે.

કરાચી જિલ્લો.

સીમા—ઉત્તરે શિકારપુર જિલ્લો, પૂર્વે સિંધુ નદી, હૈદરાબાદ જિલ્લો, અને કચ્છનું રણ, દક્ષિણે અરબી સમુદ્ર, પશ્ચિમે બલુચિસ્તાન અને લસબેલો છે.

વિસ્તાર—ક્ષેત્રપૂળ ૧૪૧૮૨ ચોરસ મૈલ છે, અને વસ્તી ૫૬૪૮૮૦ માણસની છે.

નદીઓ—હળ, ગાઝ, ભારાન, મોહન, મલીર અને લયારી વગેરે.

પર્વતો—પળ, ખીરથર અને લક્ષ્મીના પર્વતો વગેરે.

સરોવર—મચ્છર, કંઝોરી, સોનારી, હાલેજી, ગુગડો વગેરે.

મુખ્ય શહેર—કરાચી, નગરઠકા, ઝરક, મીરપુરસાકરો, કેટીખંદર, (ઘોડાખારી) કોટ્ટી, મીરપુરખઠોરા, સુબવલ, સેવાન, શાહખંદર મુગલભીમ, માર્જીદા વગેરે.

મુખ્ય રેલવે સ્ટેશન—કરાચી, બુંગશાહી, કોટ્ટી, સેવાન, દાદુ વગેરે.

પેદાશ—ડાંગર, ઘઉં, બાજરી, જુવાર, જવ, સરસી, તલ, મગ, મકાઈ, તમાકુ, ઉન, શેરડી વગેરે.

રાજ્ય રિતી—આ જિલ્લામાં ત્રણ ડેપ્યુટી કલેક્ટર રહે છે. ૧ સેવાનનો, ૨ ઝરકનો, ૩ શાહખંદરનો, તેઓના તાબામાં ૧૩ તાલુકા છે. સેવાન, દાદુ, માર્જીદા, કોટ્ટી, બેહી, એ તાલુકા સેવાનના ડેપ્યુટી કલેક્ટરના તાબામાં છે. કરાચી, નગરઠકા, ઘોડાખારી, મીરપુરસાકરો, એ તાલુકા ઝરકના ડેપ્યુટી કલેક્ટરના તાબામાં છે. મીરપુરખઠોરા, સુબવલ, બત્તી, શાહખંદર એ તાલુકા શાહખંદરના ડેપ્યુટી કલેક્ટરના તાબામાં છે.

વિશેષ ઉદ્દેશ—મુખ્ય શહેર કરાચી છે. (પહેલાં એને ઘડગો કહેતા) એમાં ૧૦૫૧૮૮ માણસની વસ્તી છે. એ સિંધ પ્રાંતમાં સૌથી

મોટું બંદર તથા શહેર છે. અને તે સિંધની રાજ્યધાનીનું શહેર છે, એમાં મોટો હાકેમ કમીશનર સાહેબ રહે છે. એમાં અંગ્રેજ લોકો વગેરેની ઓફીસો તથા કારખાના (ગોદીઓ) ઘણી છે. એની ઉત્તરે ૧૦ મૈલને છોટે મગરપીરની જગ્યા છે ત્યાં ઉના પાણીના ઝરણુ છે, ત્યાં હિંદુ તથા મુસલમાન વગેરે બધા માણસો જાત્રાએ જાય છે. એ શહેરમાં જોવા લાયક ઠેકાણાં ઘણાં છે.

હૈદરાબાદ જિલ્લો.

સીમા—ઉત્તરે શિકરપુર જિલ્લો અને ખૈરપુર સંસ્થાન, પૂર્વે ખૈરપુર સંસ્થાન અને થરપારકર જિલ્લો, દક્ષિણે કચ્છનું રણ, પશ્ચિમે સિંધુ નદી છે.

વિસ્તાર—ક્ષેત્રપૂજા ૯૦૦૩ ચોરસ મૈલ છે, અને ૯,૧૮,૬૪૬ માણસની વસ્તી છે.

પર્વત—ગંજો (એમાં મેટની તથા માટીની ખાણ છે.)

મુખ્ય શહેર—હૈદરાબાદ, ગુની, બદીણા, ટન્ડોબાગેનો, ડેરામોહોબતનો, ટન્ડોમહમદખાનનો, નવા હાલા, શેહેદાદપુર, મીરપુરખાસ, ટન્ડોઅલાયાર, નોશારોફેરોઝ, કંડીઆરો, મોરો, સકરંડ, નસરપુર વગેરે.

મુખ્ય રેલવે સ્ટેશન—ગીધુબંદર, હૈદરાબાદ, ટન્ડોબાગ, મીરપુરખાસ અને ટન્ડોઅલાયાર.

પેદાશ—ઘઉં, જુવાર, બાજરી, મટર, જાંબો, રૂ, સરસી વગેરે.

રાજ્ય રિતી હુકીકત—એમાં ચાર ડેપ્યુટી કલેક્ટર રહે છે. ૧ હૈદરાબાદનો, ૨ ટન્ડાનો, ૩ હાલાનો, ૪ નોશારોફેરોઝનો. હૈદરાબાદ તાલુકો એ હૈદરાબાદના ડેપ્યુટી કલેક્ટરના તાબામાં છે. ગુની, બદીણા,

ટન્ડાળાગેનો, ડેરેમાહેળતનો, એ તાલુકા ટન્ડાના ડેચુટી કલેક્ટરના તાબામાં છે. હાલા, શહેદાદપુર, મીરપુરખાસ, ટન્ડાચલાયાર એ તાલુકા હાલ્દીના ડેચુટી કલેક્ટરના તાબામાં છે. નાશારોફેરોઝ, કંડીઆરો, મોરો ને સકરંડ એ ચારે તાલુકા નાશારોફેરોઝના ડેચુટી કલેક્ટરના તાબામાં છે.

વિશેષ હકીકત—આ જિલ્લો સિંધ પ્રાંતમાં કારીગરીને માટે પ્રખ્યાત છે, તેનું મુખ્ય શહેર હૈદ્રાબાદ છે. એમાં ૫૮૦૪૮ માણસની વસ્તી છે. એ પેહેલાં કલોડા તથા મીરોના વખતમાં સિંધ પ્રાંતની રાજધાનીનું શહેર હતું, એમાં ગુલામશાહ કલોડાનો બાંધેલો કિલ્લો તથા મીનારા જોવા જોગ છે, એ શહેરની તથા ગીધુબંદરની વચ્ચે ગાંડા માણસોની મોટી ઇસ્પીતાલ છે. એ શહેરથી ૨૦ મૈલને છેટે લાલઉદેરાની જગ્યા છે ત્યાં ચૈત્ર માસમાં મોટો મેળો ભરાય છે. .

શિકારપૂર જિલ્લો.

સીમા—ઉત્તરે સિંધનો ઉપલો સરહદનો મુલક, પૂર્વે ભાવલપુર અને જેસલમીર, દક્ષિણે કરાચી જિલ્લો અને હૈદ્રાબાદ જિલ્લો, પશ્ચિમે કચ્છ અને ખીરથર પર્વત છે.

વિસ્તાર—ક્ષેત્રપ્રમાણ ૯૨૯૬ ચોરસ મૈલ અને વસ્તી ૯૧૫૪૯૭ માણસની છે.

પર્વતો—દહારીઆડો એ ઉપર ઉનાળાના દહાડામાં ઘણા અગ્રેજ લગેરે અમલદારો હવા ખાવા જાય છે. એ પર્વત ઉપર કુતરાની એક કબર (ઘોર) છે.

મુખ્ય શહેર—શિકારપુર, સખર, નાશારોઅખરો, રોહડી, ઘોટકી,

મીરપુર મહારી, ઉળાવડો, લાડકાણા, રતોદેરો, કંબર, નશીરાળાદ, મહેર, કકડ, ગાડીયાશીન, સીજવલ વગેરે શહેરો છે.

મુખ્ય રેલવે સ્ટેશન—સિતા, રાધણ, લાડકાણા, રૂકનકશન, શિકારપુર, સખર, રોહડી, ઘોટકી વગેરે.

પેદાશ—ઘઉં, ળાજરી, જુવાર, રૂ, ઉન, લાંગ, તમાકુ, શેરડી વગેરે.

અન્ય રિતી—આ જિલ્લામાં ચાર ડેપ્યુટી કલેક્ટર સાહેબ રહે છે.

૧ સખરનો, ૨ રોહડીનો, ૩ લાડકાણાનો, ૪ મેહેરનો. સખર, શિકારપુર, નેશારોઅખરો, એ તાલુકા સખરના ડેપ્યુટી કલેક્ટરના તાળામાં છે. રોહડી, ઘોટકી, મીરપુરમાથેલો, ઉળાવડો એ તાલુકા રોહડીના ડેપ્યુટી કલેક્ટરના તાળામાં છે. લાડકાણા, લગદરિયા, રતોદેરો, કંબર, એ તાલુકા લાડકાણાના ડેપ્યુટી કલેક્ટરના તાળામાં છે. નશીરાળાદ, મહેર, કકડ, એ તાલુકા મહેરના ડેપ્યુટી કલેક્ટરના તાળામાં છે.

વિશેષ હકીકત—શિકારપુર એ મુખ્ય શહેર છે. એને પેહેલાં ખોરાસાનની લાગોળ કહેતા. એમાં ૪૨૦૦૪ માણસની વસ્તી છે. એમાં વેપાર સારો ચાલે છે. ત્યાંના રહેવાશી મુઘડ અને ખુશમીજળ છે.

ઉત્તર સરહદ.

સીમા—ઉત્તરે બલુચિસ્તાન ને પંજાબ, પૂર્વે સિંધુ નદી, દક્ષિણે શિકારપુર જિલ્લો અને પાશ્ચિમે ખીલાત છે.

વિસ્તાર—ક્ષેત્રપૂળ ૨૫૪૬ ચોરસ મૈલ છે, વસ્તી ૧૭૪૫૮ માણસની છે.

મુખ્ય શહેર—જેકમાળાદ. મુખ્ય રેલવે સ્ટેશન—જેકમાળાદ ત્યાંથી

રેલવે કોચટા, અમન, અને કંદહાર તરફ જાય છે.

પેદાશ—ઘઉં, ળાજરી, જુવાર, મટર, તલ, અણા, સરસી, જાંબો, વગેરે.

રાજ્ય રિતી—એમાં ચાર તાલુકા છે. ૧ જોકમાળાદ, ૨ શહેદાદપુર, ૩ હુલ, ૪ કશ્મોર.

વિશેષ હકીકત—એમાં મુખ્ય શહેર જોકમાળાદ છે, એમાં ૧૨૩૯૬ માણસની વસ્તી છે. એને પેહેલાં ખાનગઠ કહેતા, એમાં વરસાદ બહુ થોડો વરસે છે.

થરપારકર જિલ્લો.

સીમા—ઉત્તરે ખેરપુર સંસ્થાન, પૂર્વે રજપુતાના દેશી રાજ્યો, દક્ષિણે કચ્છનું રણ અને પશ્ચિમે હૈદરાબાદ જિલ્લો છે.

વિસ્તાર—ક્ષેત્રપ્રજા ૧૨૭૨૯ ચોરસ મૈલ છે. અને વસ્તી ૨૯૮૨૦૩ માણસની છે.

પર્વત—કાર્ગર.

સરોવર—સુમરા, મખી.

મુખ્ય શહેર—ભિમરકોટ, ખિપ્રા, સાંધક, છાછરો, મિઠી, દીપલો, નગરપારકર વિરાવાવ, વંગાળનર, પેથાપુર, કાસંગો અને રાવતસર વગેરે.

રેલવે સ્ટેશન—શાદીપાલી (ત્યાંથી રેલવે ભિમરકોટ તરફ જાય છે.)

રાજ્ય રિતી—એમાં ૭ તાલુકા છે. ૧ ભિમરકોટ, ૨ ખિપ્રા, ૩ સાંધક, ૪ મિઠી, ૫ છાછરો, ૬ દીપલો, ૭ નગરપારકર.

વિશેષ હકીકત—આ જિલ્લામાં રેતીનાં રણ બહુ છે એનું મુખ્ય શહેર ભિમરકોટ છે. તેમાં ૩૭૦૨ માણસની વસ્તી છે. એમાં મોગલ વંશનો પ્રખ્યાત બાદશાહ અકબર ઇ. સ. ૧૫૪૨માં જન્મ્યો હતો.

જૈરપુર સંસ્થાન.

સીમા—ઉત્તરે શિકારપુર જિલ્લો, પૂર્વે જેસલમીર સંસ્થાન, દક્ષિણે ચરપારકર જિલ્લો તથા હૈદરાબાદ જિલ્લાનો કંઈક ભાગ, પશ્ચિમે સિંધુ નદી, અને હૈદરાબાદ જિલ્લો છે.

વિસ્તાર—ક્ષેત્રપૂજા ૬૧૦૯ ચોરસ મૈલ છે. અને વસ્તી ૧૩૧૯૩૭ માણસની છે.

મુખ્ય શહેર—જૈરપુર, લાલુકોટ, કોટદીણ, ટન્ડો મસ્તીખાન, ગંબટ-સાગીપુર વગેરે.

પેદાશ—ઘઉં, રાગ, જવ, પડવાસ, મીર, જુવાર, મટર, ચણા, પાપડ-ખાર, સરસી, જાંબો.

વિશેષ હકીકત—એ સંસ્થાન મીર અલીમુરાદના દીકરા પ્રૈમહમદખાનના તાગામાં છે. એ સંસ્થાનનું રાજ્ય વહીવટ સુધારવા માટે અંગ્રેજ સરકાર પાસેથી એક વજીર નામે ખાનખાદુર શાહનશાહખાન સી. આઈ. ઈ. લીધેલ છે. તેથી હાલ રાજ્ય વહીવટ સારી રીતે ચાલે છે. એનું મુખ્ય શહેર જૈરપુર છે. ત્યાંના રાજા અમીર કહેવાય છે. એમાં ૬૨૪૦ માણસની વસ્તી છે. એમાં રેતીનાં રણ તથા ટેકરા ઘણા છે.

શહેર વર્ણન.

કરાચી—એ શહેરમાં વેપાર ઘણો ચાલે છે. એમાં અંગ્રેજ વગેરે લોકોની મોટી મોટી ઓફીસો તથા કારખાનાં ઘણાં છે. એમાં સિંધ પ્રાંતનો મોટો હાકેમ કમીશનર સાહેબ રહે છે. એ શહેર સિંધ પ્રાંતની ગાદીની જગ્યા છે. એમાં જોવા લાયક ઠેકાણા ઘણા છે. જેવાં છે:—ગવર્મેન્ટ ગાર્ડન, ફીયર હાલ, અસ્કીન ગાર્ડન,

ઇમપ્રેસ મારકીટ, હાઇસ્કૂલ, આર્ટસ કોલેજ, મદ્રેસા, મરીવેધર ટાવર, ગિસરી, મનોડા, (દીવાડાંડી મનોડાનો કિલ્લો, વર્ક-શોપ) વગેરે ઘણાં છે.

નગરઠક્કા—એ ઘણુંજ અસલી જીનું શહેર છે. અગાઉ તે ઘણું મોટું શહેર હતું હાલ પડીભાગેલું છે. તેમાં જીમામશીદ, મકલીનું મુકામ તથા કુળા ઘણાં જોવા જોગ છે. એમાં રેશમી લુંગીઓ તથા અજરકો ઘણી સારી બને છે.

કોટડી—એ બંદર છે. એમાં આગળોટો ઉભી રહે છે. અને સિંધુ નદી પાર ઉતારવાના કામમાં આવે છે ત્યાં વેપાર ઠીક ચાલે છે.

સેવાન—એ શહેરમાં દર વરસે શાળામવાળા મહિનાની ૨૧મી તારીખે લાલશાહબાદનો મોટો મેળો ભરાય છે.

હૈદરાબાદ—એ શહેરમાં અસલ સિંધ પ્રાંતની ગાદી હતી એમાં સોનેરી ભરતકામ અને હાથીદાંતનું કામ સારું થાય છે. એમાં મીર દોડોની કબરો ઘણી છે. ખીજાં જોવા લાયક ઠેકાણાં જોવાંકે—ટ્રેનીંગ કોલેજ, એગ્રીકલચર સ્કૂલ વગેરે.

ગીધુબંદર—એ બંદર છે. એની પાસે ગાંડા માણસોની મોટી ઇસ્પી-તાલ છે એ બંદર હૈદરાબાદથી ત્રણ મૈલને છેટે છે ત્યાં હવા સારી છે.

નશરપુર—એમાં ઉડેશલાલનો જન્મ સંવત ૧૦૦૭ના ચૈત્ર સુદી બીજના થયો હતો.

શિકારપુર—એમાં વેપાર ઠીક ચાલે છે ત્યાંના રહેવાશી ઘણા સુધક છે.

સાખર—એ બંદર છે. એની અને ભખરની વચ્ચે લોઢાનો ક્ષતો પુલ બાંધેલો છે તે જોવા જોગ છે.

જેકમાબાદ—એમાં વરસાદ ઘણો થોડો વરસે છે. ત્યાં રેલવું પાણી ચડે છે તેથી ખેતી સારી થાય છે.

થરપારકર જિલ્લો—એમાં રેતીનાં રણ છે, ત્યાંના ઊંટ વખણાય છે.
નગર પારકર—એ કચ્છના રણમાં બેઠ જોવો છે. ત્યાં વરસાદ થોડી
વરસે છે.

ઉમરકોટ—એમાં પ્રખ્યાત અકબર બાદશાહ ઇ. સ. ૧૫૪૨માં
જનમ્યો હતો.

ઐરપુર—એ દેશીરાજ્ય છે એમાં મીર પ્રેમહમદખાન રાજ્ય કરે છે.

નીચે લખ્યું શું શું છે તે નકશામાં બતાવો.

અ—અડલ, અલાદાદણી, અલીબાદ, આબાદ અરબી સમુદ્ર.

ઈ—ઈસ્લામકોટ.

ઉ—ઉગાવડો, ઉમરકોટ.

ક—કકડ, કરાચી, કડ, કલરી, કશ્મીર, કાઝ્મર, કેટીબંદર, કેટ્ટી,
કંડીઆરો, કંબર, કંજેરી વગેરે.

ખ—ખિત્રા, ખિરથર, ખિલાત, ખૈરપુર.

ગ—ગઢડો, ગાઝ, ગારીયાશીન, ગિસરી, ગીધુબંદર, ગુગડો, ગુની.

ઘ—ઘલો, ઘાઝો, ઘોટકી, ઘોઝાબારી.

છ—છતા, છાંરો.

જ—જાતી, જંદપીર, જુંગશાહી, જેકમાબાદ, જેશલમીર, જુડો.

ઝ—ઝરક.

ટ—ટંડોઅલાયાર, ટંડોબમ, ટંડોબાગેનો, ટંડોમહમદખાનનો.

ઠ—ઠુલ.

ડ—ડેશમોહોબતખાનનો.

થ—થરપારકર.

ઢ—ઢાઢુ, ઢહારીઆઢો, ઢીપલો.

ન—નગરપારકર, નશીરાખાઢ, નસરપુર, નોશારોદેરોઝ.

પ—પખ, પીંબરી, પેથાપુર.

ફ—ફુલજી.

ખ—ખઢીણા, ખલુચિસ્તાન, ખુલંઢકી.

લ—લખર, લગાઢોઢો, લારાન, લાવલપુર, લુલક.

મ—મખી, મગરપીર, મનોરા, મલીર, માર્ઝીઢા, મીરપુરખાસ, મીર-
પુરસાકરો મીરપુરખઢોરો, મચ્છર.

ર—રખપુતાના, રતોઢેરો, રનીકોટ, રાવતસર, રાસલમારી, રોહડી,
વગેરે.

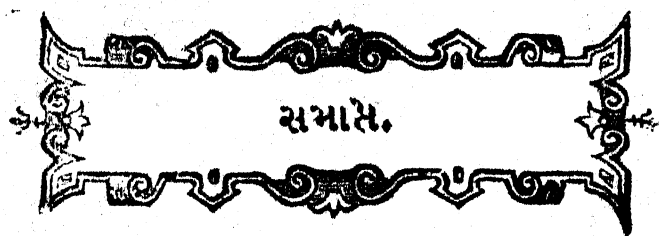
લ—લાડકાણા, લસખેલો, લાલઉઢેરો.

વ—વંગાખખર.

શ—શાહાખંઢર, શિકારપુર, શાહેઢાઢપુર.

સ—સકરંડ, સખર, સિંધુ, સુખવેલ, સેવાન, સાંઘડ, સંઢો.

હ—હખમરો, હેઢ્રાખાઢ, હાલા, હોલજી.

જા હે ર ખ બ ર.

થોડા વખતમાં ગુજરાતી ચોથા ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ
માટે હિંદુસ્તાનની ભૂગોળ છપાઈ તૈયાર
થવાની છે.

લાલજી હરજીવન, મેતા,

નીચે લખેલી ચોપડીઓ અંદર રોડ પર બુકસેલર

મેતા લાલજી હરજીવનની દુકાનેથી રોકડી કિંમતે

કીકાયત ભાવે વેચાતી મલશે.

મુજમતી હિંદુસ્તાનની ભૂગોળ કામત સવા બે આના
તથા એશિયાની ભૂગોળ કીમત ત્રણ આના જે ચોપડીઓ
માસ્તર તુલસીદાસ બનાવેલી જેમનો દરક મેં તેમની
પાસેથી લીધેલ છે તે સીવાય ખાસ મારી પોતાની
બનાવેલી મુબહૂં ઈસલામી ભૂગોળ વિદ્યા કીમત સવા બે
આના તથા ઉરદુમાં નીચની ભૂગોળ કીમત ૦) = આના તથા
ઉરદુમાં ન્યુગયલ પ્રાઈમર ભાગ ૧ લો તથા બીજો તથા
રાયલ પ્રીટર નંબર ૧ લાની અર્થ કીમત ૦ = આના.

ઉપરની ચોપડીઓ સીવાય અમારી દુકાનેથી શાખા-
પંચાળી અગ્રિય, ગંધી, મુજરતી તથા ઉરદુ ચોપડીઓ
કીકાયત ભાવે મલશે, ચામટી લેનારને સોડું કમીશન
આપવામાં આવશે.

લાલજી હરજીવન, મેતા.

